

MOSSE CABRIT, DRAPER FILANTROP DE VALLS I DE STA. COLOMA DE QUERALT. (ss. XIV-XV)

Gabriel SECALL i GÜELL

I. EL LLINATGE DELS CABRIT

L'onomàstica jueva a Catalunya, malgrat la clara tendència hebreïtzada, presenta una gran diversitat de cognoms catalanitzats. Cabrit, formà part dels cognoms que prengueren noms d'animals.

El llinatge dels Cabrit féu acte de presència a les comarques taragonines, sobretot a Valls, a Santa Coloma de Queralt ⁽¹⁾, i a Tortosa ⁽²⁾. També s'afincaren a Igualada ⁽³⁾, a Banyoles ⁽⁴⁾, a Besalú ⁽⁵⁾, a Girona ⁽⁶⁾, i a d'altres poblacions de la Catalunya Vella.

(1) A Santa Coloma existí, entre els anys 1312-1335, un tal Mosse Cabrit, pare d'Astrugona, esposa d'Isach Saporta. Cf. AHPT (Arxiu Històric Provincial de Tarragona), Man. 3821 (Santa Coloma) 1312, fols. 17r, 46r i 79r. I, Man. 3848 (Santa Coloma) 1334-1335, fol. 7r. Vegeu també, Man. 3839 (Santa Coloma) 1327, fol. 248r.

(2) AHPT, Man. 1123 (Tortosa) 1383, fol. 48v. I, Man. 1126 (Tortosa) 1387, fols. 1r.-2r. Es tracta de Juceff Cabrit, marit de Dulcia.

(3) AHPT, Man. 3812 (Santa Coloma) 1304, fol. 115v. Probablement, el mateix Mosse Cabrit, de la nota 1.

(4) Mossèn Joan Bta. TORROELLA, *La Jueria de Banyoles*, Banyoles 1928, pàgs. 9, 20, 21, 22 i 25.

(5) Manuel GRAU i MONSERRAT, *Famílies judíes de Besalú (Siglos XIII-XV)*, Universitat de Barcelona, 1979, Facultat de Filologia, Anuario de Filología 5. El doctor Grau Monserrat, esmenta a Salomo Cabrit i a Samuel Cabrit, de Besalú. Cf. pàgs. 132 i 136. També parla del llinatge dels Cabrit, en d'altres treballs seus: *Metges jueus a Besalú (s. XIV)*, "I Assemblea d'Estudis sobre el Comtat de Besalú. Actes 1968", pàgs. 29 i 39. *Notas sobre los judíos de Besalú*, Revista "Pyrene", Olot, II època, I. núm. 2, 1962, pàg. 40. *La Judería de Besalú (Gerona) (Siglos XIII al XV)*, Resum de la tesi doctoral, Universitat de Barcelona, Barcelona 1977, pàgs. 17, 23 i 28.

(6) Manuel GRAU i MONSERRAT, *Famílies judíes de Besalú...*, pàg. 136, i *La Judería de Besalú...*, pàg. 26, esmenta un metge jueu de Girona, anomenat Vital Cabrit (1343).

Parlar del llinatge dels Cabrit que s'establí a Valls i, posteriorment a Santa Coloma de Queralt, avui com avui, ja no ens presenta cap novetat. Alguns detalls importants de la seva vida, foren ja estudiats abans ⁽⁷⁾.

Unes recents recerques, però, ens han permès ampliar, una mica més, el coneixement i l'evolució socio-familiar d'aquesta descendència, sobretot, de la figura central que ha motivat aquest estudi: *Mosse Cabrit*.

2. L'ESTADA DE MOSSE CABRIT A VALLS

L'estudi dels 36 anys d'existència que els documents ens proporcionen de *Mosse Cabrit* és interessant, sobretot, per dues circumstàncies especials. La una, perquè li tocà viure els avalots contra els seus correligionaris l'estiu del 1391, fita trascendental per a la historiografia de les comunitats hebrees catalanes i peninsulars. L'altra, per a constatar que mentre la majoria de les jueries, per causa dels fets del 1391, perderen molta identitat i iniciaren un període de decadència, la comunitat colomina recuperà, ben aviat, el ritme vital d'abans dels fets al·ludits, un cop superades les conseqüències lògiques.

Mosse Cabrit, degué néixer a Valls, lloc de residència dels seus pares, cap a mitjan segle XIV. Es casà cap el 1369. Des de Valls, però, cap el 1374, ja estava molt vinculat amb veïns de Santa Coloma. Féu de procurador d'un tal Guillem Plana, colomí, amb el vicari d'Aguiló, Berenguer Moragues ⁽⁸⁾.

De cap el 1378, se li reconeix una peça de terra al terme de Valls, valorada en 70 sous barcelonesos. La seva mare també posseïa terres a Valls, per un valor de 200 sous ⁽⁹⁾. El document els esmenta sota la denominació de *Don Cabrit*, i *la mare den Cabrit*.

Anà combinant la seva pròpia dedicació —la de draper— amb d'altres activitats mercantívoles. El 1386, vengué una mula de pèl ne-

(7) Mossèn Joan SEGURA i VALLS, *Història de Santa Coloma de Queralt*, Segona edició (1971), pàgs. 99 i 100. *Aplech de documents curiosos e inèdits fahents per la Història de les Costums de Catalunya*, Jocs Florals de Barcelona 1885-1887, pàgs. 186-187, 200-201, i 267-268. Esmenta detalls interessantíssims referents a *Mosse Cabrit*.

Gabriel SECALL i GUELL, *Les jueries medievals tarragonines*, "Estudis Vallencs", Valls 1983, vol. XIV, pàgs. 283-285. Estudi breu de la família de *Mosse Cabrit*, i de la fundació de l'Hospital.

(8) AHPT, Man. 3993 (Santa Coloma) 1374, fol. 214r-v.

(9) AHMV (Arxiu Històric Municipal de Valls), Llibre d'Estimes (Manifest dels Jueus), 1378, fol. 84r-v.

gre a Bernat Cabré, del Milà, per 11 florins d'or d'Aragó ⁽¹⁰⁾, i l'any 1389, vengué un ruquet de pèl ros a Pere Torelló, de Montblanc, per 6 florins ⁽¹¹⁾.

Deixà de viure a Valls l'estiu del 1391, tot i que va conservar la seva casa al barri jueu de Valls, la qual es trobava situada al costat de la casa d'un convers, el 1397 ⁽¹²⁾; l'any 1402, encara se li estimà. Poc després la degué vendre ⁽¹³⁾.

3. ELS FETS DEL 1391 A VALLS, I L'ESTABLIMENT DE MOSSE CABRIT A SANTA COLOMA DE QUERALT

No entrarem en gaires detalls de com anaren les coses a Valls l'estiu del 1391, perquè ja ho hem tractat en altres ocasions ⁽¹⁴⁾. Només direm, de pas, que el 5 d'agost del 1391, el call vallenc fou assaltat, i que es produïren matances i robatoris. La sinagoga local fou maltractada, i desaparegueren alguns objectes litúrgics, que fins el 1393 no es recuperarien.

Totes aquelles situacions, incòmodes, van allunyar de Valls un bon nombre de famílies, entre elles la de *Mosse Cabrit*.

Passats els atropells perpetrats a Valls, el 4 de setembre del 1391 ell i la seva família ja es trobaven establerts a Santa Coloma de Queralt, i, des d'aquesta vila, recuperà una sèrie de deutes pendents amb veïns de pobles de la rodalia de Valls, d'entre ells, Alcover ⁽¹⁵⁾.

A Santa Coloma hi visqué el període 1391-1410, any que hi morí. Es a dir, 19 anys plens d'activitat i de bonhomia, exercint l'art de l'agulla i comercialitzant teles i robes.

(10) AHAT (Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona), Man. 165 (Alcover) 1386-1388, fol. 82r.

(11) AHAT, Man. 166 (Alcover) 1388-1390, fol. 124v (22 de desembre del 1389): "*Noverrint universi quod Ego Mosse Cabrit judeus habitator ville Vallium [en lloc de Vallibus] confiteor... et numerando recipissere a vobis Petro Turallo habitator Montisalbi Sex florineos auri de Aragonia quos michi debebatis cum instrumento obligationis in Curia Alcoverii ratione videlicet condam ronchini quem michi emistis pili rubei...*"

(12) AHMV, Llibre d'Estimes, 1397, fol. 193v: "*Mosse Cabrit, Moble nichil, Siti primo .i. alberch al carrer dels Juheus afronta ab la dona den Barchalo e ab en G. Risto fa de sens .xv. sous ab lou al comanador de Sent Anthoni...*" La casa de Mosse Cabrit, afrontava amb la de G. Risto, un convers de Valls. Cf. fol. 191r: "*G. Risto coverç... Siti primo .i. alberch al carrer dels Juheus afronta ab Mosse Cabrit...*"

(13) AHMV, Llibre d'Estimes, 1402, fol. 327v.

(14) Gabriel SECALL i GÜELL, *Els jueus de Valls i la seva època*, "Estudis Vallencs", Valls 1980, vol. IX, pàgs. 299-313. Vegeu també, *Les jueries medievals tarragonines...*, pàgs. 501-524.

(15) AHPT, Man. 4017 (Santa Coloma) 1391-1392, fols. 46v-47r. "*Ego Mosse Cabrit judeus ville de Vallibus nunc vero habitator ville Sancte Columbe de Queralto...*" Nomenament de procurador a Alcover.

La comunitat colomina el rebé de bon grat i, aviat trobà ajut en matèria de fiadors. L'11 de setembre de 1391 ja actuà com a testimoni d'un tracte entre Astruch Bonafeu i el pare d'aquest, Raimond Ces Escalles, convers —de jueu, Roven Bonafeu—, ambdós colomins. El 13 i el 19 de setembre, ell i el seu cunyat Vital Jaques —que també deixà Valls i s'establí a Santa Coloma— nomenaren procurador a un sastre tarragoní, i reactivaren els seus tractes amb veïns colomins ⁽¹⁶⁾.

Arribat el mes de novembre, cobrà 200 florins d'or d'Aragó de Pere Sabater, d'Alió, i d'Andreu Farré, de Constantí, segons instrument públic a càrrec del notari de Valls, Raimond Certer ⁽¹⁷⁾. També firmà diverses èpoques a veïns de Vinaixa ⁽¹⁸⁾, i féu de procurador a un convers colomí, Dalmau de Montagut, dit Juceff Albar, abans d'ésser batejat ⁽¹⁹⁾.

Mentre residí a Valls, *Mosse Cabrit*, mantingué una relació excel·lent amb un draper vallenc, Antoni Cellers, de qui obtingué una sèrie de favors i de facilitats. Ell mateix ho confessà, el setembre del 1391, des de Santa Coloma ⁽²⁰⁾.

Un document molt interessant per a la historiografia dels jueus vallencs —datat l'1 de febrer del 1392— evoca els fets succeïts a Valls l'estiu del 1391, és a dir, els tumults contra els jueus vallencs. L'al·ludit document, ve a ser una definició i *esgob* general feta per *Mosse Cabrit* al draper vallenc Antoni Cellers, de l'administració dels seus béns, encarregada per la Cúria de Valls. El document, també ens diu que *Mosse Cabrit*, es veié obligat a fugir de Valls, d'amagat, a la nit, per tal de lliurar-se dels atropells i del pogrom ⁽²¹⁾.

4. LES ACTIVITATS PERSONALS I EL SEU MÓN

Des de Santa Coloma, el març del 1393, ell i la seva muller, *Dulcia*, reberen alguns préstecs de Dalmau de Montagut, convers co-

(16) *Ibid.*, fol. 52r-v (Dimarts 13 setembre 1391): "*Noverint universi Quod Ego Vitalis Jaques judeus ville de Vallibus nunc vero habitator ville Sancte Columbe de Queralto...*", i fol. 62r (19 setembre 1391): "*Nos Mosse Cabrit et Vitalis Jaques judei ville de Vallibus nunc vero habitatori ville de Sancte Columbe...*".

(17) *Ibid.*, fol. 69r (6 novembre 1391).

(18) *Ibid.*, fol. 73v bis (Dimecres, 15 novembre 1391).

(19) *Ibid.*, fol. 76r (Dimarts, 21 novembre 1391).

(20) *Ibid.*, fol. 49r-v (11 de setembre 1391): "*Nos Mosse Cabrit judeus ville de Vallibus nunc vero habitator villa Sancte Columbe de Queralto et Dulcia eius uxor confitemus in veritate recognoscimus vobis Antonio Celers draperio dicte ville de Vallibus absentis Quod debemus vobis ex causa mutui per vos nobis gratie et bono amore facti in presencia... Ego dictus Mosse Cabrit vobis confessus fui debere Centum florinos auri cum quodam albarario papireo manis mea scripto...*". Testimonis, Mair Bonjuha i Caym Alfrangi, de Santa Coloma.

(21) Vegeu l'APÈNDIX DOCUMENTAL I.

lomí ⁽²²⁾. Cap a finals d'any, cobrà uns deutes de famílies del Montmell i de Vila-rodona ⁽²³⁾. El 1395, vengué blat a un donzell colomí, i una mula de pèl negre a un veí de l'Albi ⁽²⁴⁾. Amb tot, però, el seu vertader ofici fou el de draper i el de sastre.

Es per això, que sovint el veiem estretament relacionat amb els sastres: Isach Juceff, Samuel Cofen i, sobretot, amb Bonjuha de Beses, i amb els drapers: Jaffuda Saladi, Samuel Sori, Mosse i Caym Alfrangi, així com amb el seu amic i soci Abraham Baruch, tots ells colomins.

Entre els anys 1395-1396, fou un gran client d'un draper colomí, Joan Calvell. Li comprava teles i robes de colors diversos ⁽²⁵⁾. També fou client d'un jueu de Solsona, el qual freqüentava els mercats de Cervera, anomenat Salomo de Beses ⁽²⁶⁾.

Fou amic inseparable d'Astruch Bonafeu, família molt afectada pels fets del 1391 ⁽²⁷⁾, i cap el 1404 va ser nomenat marmessor d'un importantíssim jueu colomí, Samuel Tubba, un filàntrop que llegà diners per a l'obra de la sinagoga local ⁽²⁸⁾.

Malgrat haver-se afincat a Santa Coloma, però, no deixà de banda els seus correligionaris valencs. El 1399, ordenà procurador seu, per tal de cobrar un debitori d'un donzell d'Alcover —Guillem de Foix—, al seu amic Perfet Cofen, de Valls ⁽²⁹⁾.

La primera dècada del segle XV fou de gran prosperitat per a l'aljama colomina, i la cota demogràfica, francament elevada ⁽³⁰⁾. En aquest període, però, hem trobat poc moviment mercantil pel que fa a *Mosse Cabrit*, llevat de la seva assistència en diverses reunions que tingueren lloc a la sinagoga, el 1404 ⁽³¹⁾.

Cap el 1407, efectuà diverses transaccions amb gent d'Aguiló i amb gent de Montargull ⁽³²⁾. Al mes d'agost del 1408, es reuniren deu representants de la comunitat per tal de designar procurador seu a

(22) AHPT, Man. 3922 (Santa Coloma) 1393-1394, fols. 37r-38r.

(23) Vegeu l'APÈNDIX DOCUMENTAL II.

(24) Vegeu l'APÈNDIX DOCUMENTAL III.

(25) Vegeu l'APÈNDIX DOCUMENTAL IV.

(26) Vegeu l'APÈNDIX DOCUMENTAL V.

(27) Gabriel SECALL i GÜELL, *Les jueries medievals tarragonines...*, pàgs. 291-292.

(28) AHPT, Man. 3931 (Santa Coloma) 1404-1405, fols. 18r-19v i 77v.

(29) AHPT, Man. 4031 (Santa Coloma) 1399-1400, s/f.

(30) Vegeu l'APÈNDIX DOCUMENTAL XII.

La població que assenyalen al quadre, no és la real. Cal considerar, que moltes famílies no s'hi veuen representades per ser de condició humil i, consegüentment, no visitar el notari.

(31) AHPT, Man. 3931 (Santa Coloma) 1404-1405, fol. 29v. Se'l menciona al quart lloc dels reunits.

(32) AHPT, Man. 4034 (Santa Coloma) 1406-1407, fols. 50r i 75r.

Bondio Atzarell, ell consta el primer de la llista ⁽³³⁾. Durant tot el decurs del 1408, féu acte de presència a les reunions celebrades a la sinagoga ⁽³⁴⁾.

Alguns documents de l'època en què visqué *Mosse Cabrit*, fan menció dels personatges preeminents de la vila, i de llocs tan singulars com fou el monestir de Santa Maria de Bell-lloc, arran la freqüentació de famílies hebrees de Santa Coloma ⁽³⁵⁾.

Els inventaris que es feren un cop mort *Mosse Cabrit*, denöten l'existència del seu obrador i del material en reserva ⁽³⁶⁾.

Es mencionen diverses peces de roba ja confeccionada: prop d'una trentena de *capérons* de colors diferents; una vintena de calces de dona de color vermell, blau, blanc i burell —gris obscur—; mantons, *gonelles* —peça de vestir comuna— de blanquet ⁽³⁷⁾ i, entre d'altres, una *fopa* ⁽³⁸⁾ de dona, blava.

Pel que fa a l'existència de robes i de teles, es féu inventari de les següents: diverses alnes ⁽³⁹⁾ de morat de Ripoll; un *sach de Sent Johan* (?); diverses alnes de vermell i de blanquet de Solsona; tela blava; xerpellera blava; diverses alnes de burell, de blau, de vermell, i de verd de Berga; algunes alnes d'oliveta —certa classe de tela—; de blau, de bruneta, i de girofflat ⁽⁴⁰⁾ de Camprodon; vermell de Perpeya ⁽⁴¹⁾, i diverses alnes de blau obscur, de burell i de vermell *de la terra*.

No sabem fins a quin punt, les calderes que tenia a la part sobirana de la casa li serviren per a tintar teles. El que sí que sabem, és que disposava en el seu obrador, d'un maço; d'una serra; d'unes *teso-*

(33) AHPT, Man. 4037 (Santa Coloma) 1408-1409, s/f.: Es reuniren en aquesta ocasió: Mosse Cabrit, Bonjuha de Beses, Caym Alfrangi, Bonafos Jaffia, Astruch Bonafeu, Abraham Baruch, Samuel Baruch, Salomo Sorit, Bonjuha Camiç i Jaffuda Saladi... *judei ville Sancte Columbe totius aljame judeorum dicte ville et congregati intus sinagoga judeorum dicte ville*. Abraham Camfi, actuà de testimoni.

(34) *Ibid.*, cf. 27 gener i desembre 1408.

(35) AHPT, Man. 3922 (Santa Coloma) 1393-1394, fols. 37r-38r. Ens referim a un debitori de Mosse Cabrit: "...intra spacium quinque dieorum requisiciones antea computandum...personaliter intus Monasterium Beate Marie de Pulcro loco termini dicte ville per hostatico tenendo Et ab eodem Monasterio seu eius clausuris non exiemus per propriis pedibus vel alienis nec aliquo bono vel malo ingenio maxinatione..." El 1410, Pere Malasanch, Comanador del Monestir de Santa Maria de Bell-lloc, *ordinis mercedis*, actuà de marmessor del testament d'Alamanda, esposa de Bernat de Muntanyola, notari de la vila, cf. AHPT, Man. 4033 (Santa Coloma) 1410, s/f.

(36) Vegeu l'APÈNDIX DOCUMENTAL VI i VII.

Els anirem citant sempre que ens calgui, en el decurs d'aquest treball.

(37) Drap de llana de color blanquinós.

(38) Túnica llarga i folgada que portaven —a l'època— tant homes com dones, damunt la gonella.

(39) Mesura de longitud que equivalia a la distància del colze a la mà.

(40) De color girofle, clavell d'espècia.

(41) Perpeya, variant de Perpinyà. Cf. *Dicc. Català, Valencià, Balear*, vol. 8, pàg. 491.

res de bezar; de dues tesores de taylor drap; d'una cana ⁽⁴²⁾ de alnar; d'un saquet ab segells de plom; d'unes balances de llautó; d'una romana; d'una romana petita ab son contrepes; d'una tauleta ab petges que servia a tenir los draps; una caixa de fusta hon se plegava la roba; i un taler de fer frange. Aquests venien a ser, més o menys, els seus estris de treball.

Sembla que com a mitjà de locomoció i transport, emprava un mull de pell rotg. Se servia d'un tinter de plom que tenia a la sala, i a l'obrador li van inventariar un *dobler* —alforja o bossa dobla— *ab cartes segelat ab cera verda ab segell de Sent Anthoni*; un *libre de deutes del obrador*; uns *puyets* (?) *blaus en abrahic scrit* ⁽⁴³⁾, junt amb diversos llibres de comptes, i més de trescentes cartes d'obligacions i d'albarans, ens donen testimoni de tot el seu potencial mercantil.

En un dels seus llibres de comptes, consta quelcom referent a una vestidura negra *en abrahic* (?).

Val a dir que moltes de les cartes d'obligació, dels albarans, i de les pàgines dels seus llibres de comptabilitat, estaven escrites en llengua hebrea. La persona encarregada de fer l'inventari, va desglossar, perfectament, les que estaven escrites en *xpianesch*, i les que estaven escrites en *juhesc*, és a dir, les que presentaven grafia llatina i les que presentaven grafia hebreaica.

Hem vist més d'un d'aquest tipus de documents, i corresponen a jueus de les comarques tarragonines ⁽⁴⁴⁾, i en més d'una ocasió, ell mateix n'escriví amb la seva mà pròpia ⁽⁴⁵⁾. El que no sabem si és que els apunts que ell grafia amb caràcters hebreus, es tractava de la peculiar escriptura dita *aljamiada*, és a dir, el català amb lletres hebrees.

A més a més de les pertinences que comportaven el seu món tèxtil, disposava d'una terra a la coma d'en Cirera, i un altre tros de terra plantat de safrà al Cortall, ambdues peces al terme de la vila. Aquest preuat producte l'exposava —en tauletes—, els dies de mercat.

(42) Mesura de longitud de 8 pams.

(43) Vegeu l'APÈNDIX DOCUMENTAL VII.

(44) AHPT, Man. 4010 (Santa Coloma) 1403-1409. El document en qüestió pertany a l'any 1440 i es troba a l'esmentat Manual Notarial, al foli 3r, solt. Són molt interessants, els albarans de pergami que es custodien a l'Arxiu Històric Municipal de Reus, de finals s. XIII i principis del XIV.

(45) AHPT, Man. 4017 (Santa Coloma) 1391-1392, fol. 49r-v: "*...Ego dictus Mosse Cabrit vobis confessus fui debere Centum florinos auri cum quodam albarario papireo manis mea scripto...*" Citarem també, un altre document de Bondio Atzarell, de Santa Coloma, AHPT, Man. 4022 (Santa Coloma) 1395-1396, fol. 32v: "*...in quodam albarano papireo vobis facto manue meae propia in ebrayco scripto...*".

5. LA FAMÍLIA DE MOSSE CABRIT, I ELS SEUS BÉNS PERSONALS

El pare de *Mosse Cabrit*, Bonjuha Cabrit, degué morir cap a finals del segle XIV. Entre els anys 1342-1362 es trobava afincat a Valls⁽⁴⁶⁾.

De la seva mare, Astruga, sabem que cap el 1378, encara vivia a Valls amb ell, i que tenia algunes propietats agrícoles⁽⁴⁷⁾. En aquell temps, ja degué haver enviudat car les Estimes només parlen d'ella. Cap el 1408, Astruga, també vivia a Santa Coloma⁽⁴⁸⁾.

Tenia una germana anomenada Bonadona, casada amb Vital Jaques. Aquest matrimoni també es traslladà a Santa Coloma arran dels fets perpetrats a Valls el 1391⁽⁴⁹⁾. Poc temps després, el mes d'agost del 1392, ja s'havien establert a l'Aleixar⁽⁵⁰⁾.

Ara com ara, no sabem res pel que fa al llinatge de *Dulcia*, la seva esposa. Però sí que sabem que es casaren —més endavant donarem més detalls— cap a finals de febrer o començaments de març del 1369.

Del matrimoni entre *Dulcia* i *Mosse Cabrit*, només coneixem un fill: Astruch Cabrit, nascut a Valls. Es casà cap a finals de febrer o començaments de març del 1409, amb Aster, filla de Mestre Dolç, metge jueu de Falset⁽⁵¹⁾. Astruch morí molt jove, cap el 1410 —poc abans que el seu pare—, gairebé recent estrenat el seu matrimoni (*Vegeu Quadre I*).

Tampoc no sabem si Astruch arribà a tenir descendència. Els inventaris fets arran el decés de *Mosse Cabrit*, entre els anys 1410-1411⁽⁵²⁾, denoten l'existència d'un *davant lit de parteres*, d'un *bressol de fust*, així com de tota una sèrie de vestits d'infant: una

(46) AHAT, Man. 49-200 (Valls) 1342, s/f.

AHAT, Man. 26-204 (Valls) 1352, fol. 10v.

AHMV, Man. 1362-1363, fol. 58r. Fa una procura per Salomo Adret, de l'Aleixar.

(47) AHMV, Llibre d'Estimes (Manifest dels Jueus), 1378, fol. 84v. S'hi assenyala: *La mare den Cabrit*.

(48) AHPT, Man. 4037 (Santa Coloma) 1408-1409, s/f, 27 novembre 1408: "*Astruga uxor Bonjuha Cabrit matreque Mosse Cabrit judei Sancte Columbe de Queralto...*"

(49) AHPT, Man. 4017 (Santa Coloma) 1391-1393, fols. 52r-v i 62r.

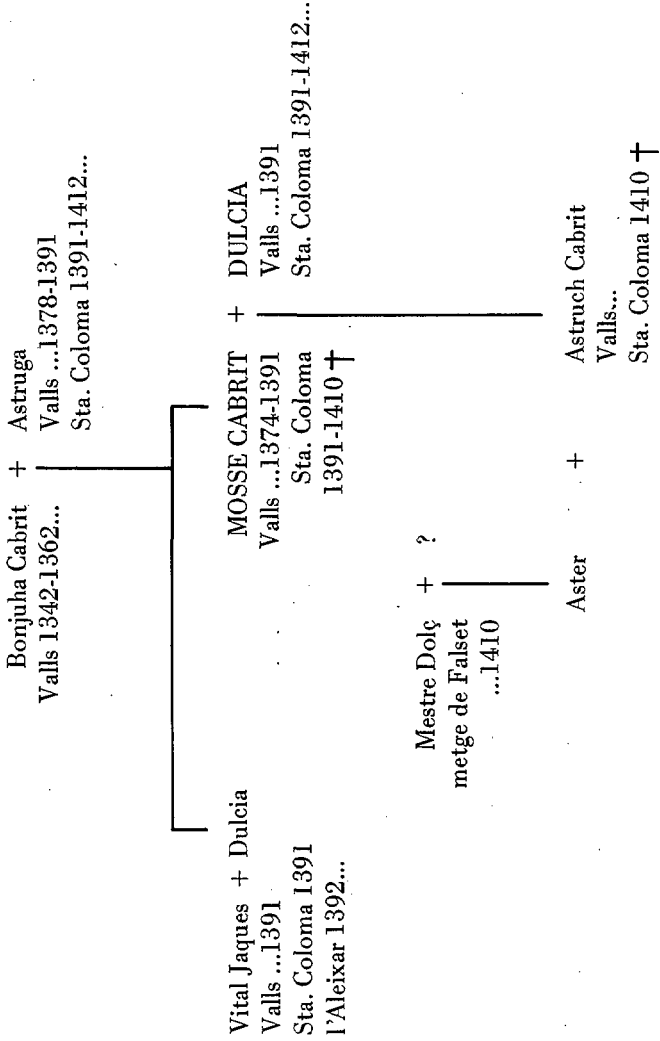
(50) AHAT, Man. 19 (l'Aleixar) 1390-1393, fols. 28v-29r: "*Nos Vitalis Jaques et Bonadona eius uxor olim de Vallibus nunc vero habitatores loci dallexario... plura grata... per vos Mosse Cabrit olim judeum dicti loci de Vallibus nunc vero habitatore loci Sancte Columbe... quam erga vos dictus Mosse Cabrit cognatum mei dicti Vitalis et fratrem mei dicte Bonadona... et perfecte donationis irrevocabili inter vivos conceditus jam dicto Mosse Cabrit absenti... mobilia et immobilia ac debita quod habemus et habetes debemus tam in dicto loco de Vallibus...*"

(51) AHPT, Man. 4042 (Santa Coloma) 1410-1412, s/f, 29 setembre 1410.

(52) Vegeu l'APÈNDIX DOCUMENTAL VI i VII.

QUADRE I

GENEALOGIA DE MOSSE CABRIT

aljubeta ⁽⁵³⁾; un *mantellet ab una vieta de fres*; dos *jupons*; una *cota* ⁽⁵⁴⁾ *petita*; una *coteta brunella*; una *gramalleta de ferret*; una *coteta de minyo*, i una *gramalleta del infant que mamave*. Tot aquell petit roper, correspongué a un probable nèt de *Mosse Cabrit*? No ho podem assegurar.

Es molt probable que Aster visqués amb els seus sogres. L'al·ludit inventari esmenta un parament, senzill, situat en la cambra *hon jau la vella*, i d'entre els objectes inventariats es menciona un *coffret dela jova ab dues correges d'argent ab alguns anells de pocha valor e algunes ligadures*. Qui era realment, la jova i la vella? Ens inclinem a pensar que es referia a *Dulcia* i a la seva nora, malgrat que a la casa hi visquessin, també, la seva mare i una serventa.

La casa que vivien, a Santa Coloma, era francament gran. L'inventari assenyala diverses dependències: tres sales; el cap de la *grasa sobirana*, on hi havia parats dos llits ⁽⁵⁵⁾, una estora de paret, un banc, flassades d'Aragó, una llàntia de vidre, unes llumeneres, i una almenara ⁽⁵⁶⁾; la cambra on dormia la vella; la cuina; la recuina, que serví, probablement, d'habitació de la serventa ja que s'hi va inventariar: un llit de posts, una màrrega, una cortina *devant lo lit*, així com algunes peces de vestir; l'entrada *davall*; el celler, i l'obrador.

Cada un d'aquells llocs reunia, generalment, els objectes propis del parament. En una de les sales, *Mosse Cabrit* hi tenia la seva biblioteca, i caixes de noguer on guardava roba, teles i llençols. En una segona sala —que servia alhora de cambra— hi havia una gerra, tres *coffrets*, i un *artibanch* ⁽⁵⁷⁾ *de pi ab son pany lo qual pany diu Na Jacoba que ella li ha fet merce*.

En una altra de les sales, hi havia un tinter de plom, flors, un mirall, una *ampolla en que sta oli rosat*, diverses culleres, *anaps* ⁽⁵⁸⁾, i copes d'argent. D'entre les corretges d'argent que s'assenyalen, n'hi havia una de singular: una *correya d'argent la qual te-en penyora en Bonjuha de Beses ab noranta e nou plotons d'argent redons e daurats un part altra ab parge morat els caps d'argent*.

(53) Túnica llarga fins els genolls que portaven els sarraïns i també l'adoptaren els jueus i cristians.

(54) Bata amb mànegues.

(55) El document diu: colgua o jaç de fusta, que servia de llit.

(56) Espècie de llumenera.

(57) Es refereix a l'arquibanc: banc amb respatl·ler o sense, amb dos calaixons. Les tapes, servien de seient.

(58) Copa o tassa.

Al celler, hi havia diversos carretells *de tenir vi cuyt*, botes, tonetes i tines, amb més d'una quarantena de somades ⁽⁵⁹⁾ de vi.

D'entre la vestimenta de *Mosse Cabrit* citarem: tres calces; vuit camises *de fadri* —potser del seu fill—; un sac forrat de blau d'*olive-ta* ⁽⁶⁰⁾; un *sobre pelic*; una *tabardina meytada verda* ⁽⁶¹⁾; una *cota forrada de ferret* ⁽⁶²⁾; i diverses gramalles: una de *renac*, i les altres de color verd, blau i blau clar. També tenia un *coltell ab son guanivet e fuella dargent*.

La seva muller, *Dulcia*, disposava de mantells i de mantellines de ferret, de *verni* ⁽⁶³⁾, i de *cadins* ⁽⁶⁴⁾ *blaus oldans*. També tenia dos mantells de Florència forrats de *tarcanell* ⁽⁶⁵⁾, i diverses *aljubes* ⁽⁶⁶⁾ de verni forrades de pell, i d'altres de color blau, verd i morat. A més a més, també s'inventarià una *sach celesti* de dona; una *fopa* —túnica llarga i folgada que portaven a l'època tant els homes com les dones damunt de la gonella— *de fadrina*, potser de la nora; una capa de pell; una capa *listada* vermella, amb pell; una capa de dona *ab pell de draps de Camredon*; una capa *listada* forrada amb tafatà verd; una capa forrada amb pell de conill; una altra *fopa* de blau *celesti*, de dona; i una *cota de dona vermella de verni ab aligots forrats de pell blancha*.

Ens ha encuriósit la citació d'una *alquella* ⁽⁶⁷⁾ *de li de partera juhia ab listes vermeles negres e blanques squinçada*, i l'esment d'un *mantell de juhia* (jueva) *de cadins blaus scur olda*, referint-se, probablement, a una vestidura en forma de capa, exclusiva i molt en voga entre la població femenina hebrea de l'època.

6. ELS DOCUMENTS ARRAN LA MORT DE MOSSE CABRIT

Entre el 24 i el 29 de setembre del 1410, *Mosse Cabrit* i *Dulcia*, intervingueren respecte als béns que havia deixat el seu fill. A partir d'aquesta data ja no sabem res més d'ell, com a viu, s'entén ⁽⁶⁸⁾.

(59) Cada somada representava uns 16 porrons de vi, és a dir, entre 12 i 15 litres.

(60) Certa classe de tela.

(61) Vesta d'abric que cobria des del coll fins més avall de la cintura.

(62) Bata amb mànegues forrada de ferret.

(63) Tela fina usada per a forrar cotes i mantells.

(64) Drap de llana imitant el teixit anglès.

(65) És a dir, de terçanell, tela de seda que feia un cordonet gros i servia per a cortines, llibres, banderes i guants.

(66) Túnica llarga fins els genolls que portaven les sarraïnes, i més tard els jueus i els cristians.

(67) Pavelló per endossar a un llit.

(68) AHPT, Man. 4042 (Santa Coloma) 1410-1412, s/f, 29 setembre 1410: "*Mosse Cabrit et Dulcia eius uxor sub lege judaycha...*"

Tampoc no sabem la data exacta del seu traspàs, esdevingut cap a finals de l'any 1410 o a principis del 1411, ni quina fou la causa de la seva mort. És molt probable, però, que l'ajudés a morir un bon amic seu, Mestre Abraham dez Portell, físic jueu de Santa Coloma (69).

6. 1. El seu darrer testament

És realment interessant el testament que llegà *Mosse Cabrit*. A través d'aquests documents, podem començar a perfilar la seva bonhomia.

Fou fet el 19 de setembre del 1410 (70). Va elegir com marmessor un amic seu, Bonjuha de Beses i un *cabbay* —mot hebreu per a designar la persona que s'ocupava de l'Almoina dels Jueus—, a lliure elecció i designi del dit Bonjuha.

Féu diverses deixes per a l'obra de la sinagoga, que oportuna-ment comentarem. *Dulcia*, s'ocupà de portar a terme tots els desitjos del seu marit. Ella mateixa manifesta en el document: *oblich tot mon dot a dar compliment a tot ço que sera mester*.

La seva dèria, però, fou fundar un hospital per als jueus de Santa Coloma. Finalment, el seu voler reeixí, uns anys més tard.

El seu testament, redactat a Santa Coloma, fou segellat amb la seva firma i actuaren de testimonis Pere Pellicer i Guillem Copons, cristians, i Caym Alfrangi, Samuel Boniach, Bonjuha de Beses —el seu marmessor—, Isach Juceff i Abraham Camfi, hebreus, tots veïns de la vila. El document presenta interès d'ordre filològic.

6. 2. Els inventaris.

No desglossarem, ara, els béns inventariats que li pertanyien, ja que alguns han estat ja esmentats en el moment que hem cregut oportú.

Un primer inventari fou redactat el divendres, 23 de novembre del 1410 (71), el qual ens mostra amb claredat i precisió, alguns indrets de la seva casa, i dels seus béns particulars que, com acabem de dir, hem anat referint de manera classificada. En la revisió de l'inventari intervingueren Arnau Guitart i Bonafos Jaffia, amb el consentiment del seu marmessor, Bonjuha de Beses, i d'Abraham Baruch, Bondio Atzarell, i Bonjuha Camiç, en nom de l'aljama colomina. Amb tot, sembla que s'inicià el 5 de març del 1410.

(69) AHPT, Man. 4022 (Santa Coloma) 1395-1396, fol. 71r. O potser Mestre Atzay Brunell, cf. Man. 3922 (Santa Coloma) 1393-1394, fol. 33v.

(70) Vegeu l'APÈNDIX DOCUMENTAL VIII.

(71) Vegeu l'APÈNDIX DOCUMENTAL VI.

Congregats, el 23 de juliol del 1411, tretze representants de l'aljama, escolliren —segons l'última voluntat de *Mosse Cabrit*—, amb el consentiment de Bonjuha de Beses, la persona que havia de representar el seu segon marmessor. Fou elegit Abraham Baruch, el qual reunia la condició de *cabbay*, és a dir, col·lector de l'Almoina ⁽⁷²⁾.

L'endemà, el 24 de juliol del 1411, es féu un segon inventari dels béns del difunt *Mosse Cabrit* ⁽⁷³⁾, a petició de Bonjuha de Beses i d'Abraham Baruch. Al moment d'inventariar, hi foren presents Miquel Rosell, batlle de Santa Coloma, altres dos colomins, i Caym Alfrangi i Bondio Atzarell.

No sabem per quines raons es realitzà aquest segon arqueig.

6. 3. La vídua

El dimecres, 17 de juny del 1411, *Dulcia* efectuà una designació de procura que recaigué en la persona de Raimond de Pallàs, un jueu convers de Tarragona ⁽⁷⁴⁾. A vegades, *Dulcia* fou l'encarregada de cobrar deutes pendents del seu espós, i, en d'altres ocasions ho feren els marmessors, amb el consentiment dels representants de l'aljama. El 1412, es firmaren àpoques de rebuda d'uns deutoris de Bonsenyor Çasala, difunt, i de Mosse Cofen, jueus de Vallmoll, i de Leo Abraham, de Castelló de Farfanya ⁽⁷⁵⁾.

El 22 de juny del 1411, *Dulcia* va recuperar per mans de representants de l'aljama, 1.500 sous barcelonesos que formaven part del seu dot, segons assenyalava la Ketubà o contracte matrimonial hebreu. El document indica que l'al·ludida Ketubà fou redactada el 15 del mes d'Adar de l'any 5129 de la creació del món, segons el còmput hebreu, és a dir, de cap a finals de febrer o començaments de març del 1369 ⁽⁷⁶⁾. *Dulcia*, rebé 1.000 sous —50 lliures— com a deixa testamentària del seu espós.

(72) AHPT, Man. 4041 (Santa Coloma) 1410-1413, s/f, 23 juliol 1411. Els congregats foren Caym Alfrangi, Bondio Atzarell, Samuel Coffen, Bonjuha Camiç, Salomo Sori, Abraham Camfi, Samuel Baruch, Jossua Xetani, Isach Juceff, Samuel Bites, Jaffuda Salani (Saladi?), Bonafos Jaffia i Bonafos Buldo.

(73) Vegeu l'APÈNDIX DOCUMENTAL VII.

(74) AHPT, Man. 4041 (Santa Coloma) 1410-1413: "*Noverint universi Quod Ego Dulcia uxor Mosse Cabrit q^o judeus ville Sancte Columbe de Queralto cum hoc presenti publico instrumento Gratie et ex certa sciencia facio constituo et ordino procuratorem meum certum et specialem et quo ad infrascripta generale vos Raymundum de Pallas conversum civitate Tarrachone...*".

(75) AHPT, Man. 3934 bis (Santa Coloma) 1412, fol. 6r. Cf. també Man. 4041 (Santa Coloma) 1410-1413, s/f, 5 desembre 1412.

(76) Vegeu l'APÈNDIX DOCUMENTAL IX.

Curiosament aquest mateix dia, Aster, la seva nora, també recuperà 2.320 sous en concepte de dot, segons especificava la Ketubà, redactada semblantment el 15 del mes d'Adar de l'any 5169, és a dir, de cap a finals de febrer o començaments de març del 1409, quaranta anys després del casori de la seva sogra ⁽⁷⁷⁾.

A partir de l'any 1415, ja no sabem res més de *Dulcia*, i el seu traspàs degué esdevenir quan ella depassava - no gaire-- la seixantena ⁽⁷⁸⁾.

Els marmessors s'encarregaren de vendre la casa de *Mosse Cabrit*, segons assenyala un document del 26 de juny del 1415. En pagaren 47 lliures barceloneses -940 sous-, valoració que denota la magnitud de la vivenda. Exposada a pública subhasta, la comprà Salomo Sori ⁽⁷⁹⁾.

7. FUNDACIÓ DE L'HOSPITAL DELS JUEUS

El testament de *Mosse Cabrit*, redactat el 19 de setembre del 1410, evidencia l'ardent desig que ell tenia d'instituir un Hospital destinat a la comunitat jueva de Santa Coloma, anomenat en hebreu *Etzes* ⁽⁸⁰⁾.

Potser amb no gaires possibilitats econòmiques per la seva part, insistí als seus marmessors que *apellen la aljama queus ajuden*, i si l'aljama colomina *noy volgues adjudar*, que la seva deixa es repartís entre les noies jueves --parentes seves-- que es trobessin en temps de núpcies, o entre els descendents barons, si n'hi havia.

Les clàusules testamentàries especificaven que no s'instituiria l'Hospital fins després del traspàs de la seva mare i de la seva esposa.

Amb un convers de Pontils, Berenguer Arnau, i Mosse de Campredó, de Tarragona com a testimonis, *Dulcia* féu una donació de 20 lliures barceloneses - 400 sous-- destinades a la construcció de l'Hospital, un cop esdevingut el seu decés. El protocol data del 22 de juny del 1411 ⁽⁸¹⁾.

Després, les donacions per a la construcció de l'Hospital progressaren. El mes de maig del 1413, Astruch Bonafeu i Regina, i els seus

(77) Vegeu l'APÈNDIX DOCUMENTAL X.

(78) La Ketubà o contracte matrimonial fou redactada l'any 1369. Les noies jueves, més aviat es casaven de jovenetes.

(79) AHPT, Man, 4045 (Santa Coloma) 1415, s/f, 26 juny 1415.

(80) Vegeu l'APÈNDIX DOCUMENTAL VIII.

(81) Vegeu l'APÈNDIX DOCUMENTAL XI.

fills Vital i Roven, colomins, vengueren un censal mort de 19 sous a Abraham Baruch i a Bonjuha de Beses, administradors de l'Hospital de l'aljama, instituit per *Mosse Cabrit* (82). El mes de maig del 1415, encara es fa referència a aquest afer (83).

El 26 de juny del 1415, Abraham Baruch, procurador del seu germà Samuel, vengué a Bonjuha de Beses —administrador de l'obra de l'Hospital— una casa situada al carrer de les Quarteres —barri jueu—, la qual afrontava amb la casa de Pere Pinyol, amb la casa de Bernat Salvador, amb el jardí del castell, i amb el corral del carnisser (84).

Aquesta casa fou venuda per 14 lliures i 6 sous —286 sous—, i amb aquesta transacció feta per l'aljama, els jueus colomins disposaren de serveis hospitalaris. El desig filantròpic de *Mosse Cabrit*, finalment, havia reeixit.

L'Hospital dels jueus de Santa Coloma, estava situat a un extrem de l'actual carrer del Forn de Baix, a la baixada de l'antiga presó.

Darrera de la idea de la fundació d'un hospital, existia gairebé sempre una actitud proteccionista per part de la comunitat, ja que aquestes institucions medievals tenien una funció mixta: recollir malalts de condició pobra, i de suplir les necessitats. I és que, no podem deixar d'oblidar que paral·lelament a la societat jueva opulenta, existia la societat de classe mitja i les famílies indigents (85).

Es molt probable que, a la façana de la casa-hospital dels jueus colomins existís una làpida que acredités que es tractava d'una fundació pia.

8. MOSSE CABRIT, HOME CULTE I CREIENT

El sentiment comunitari dels hebreus colomins, ha propiciat un reguitzell de documents que ens informen de les donacions que ofe-

(82) AHPT, Man. 4043 (Santa Coloma) 1413-1415, s/f, 27 maig 1413. "...venditionis concedimus vobis Abrahe Baruch et Bonjuhe de Beses judeis dicte ville Sancte Columbe de Queralto administratoribus hospitalis aljame dicte ville Sancte Columbe et quod hospitale fuit institutum per Mosse Cabrit q^o judei dicte ville ad opus dicte hospitalis de voluntate aljame dicte ville ementibus et vestris in dicta administratione Decem et Novem solidos barch de terno de censuali mortuo...".

(83) AHPT, Man. 4045 (Santa Coloma) 1415, s/f, 27 maig 1415.

(84) Ibid., 26 juny 1415: "...Abraham Baruch... etc... vendo vobis Bonjuhe de Beses Bondio Atzarelo et Caym Alfrangi judeis admittorum... de hospitali aljame dicte ville quod hospitale instituit Mosse Cabrit q^o judei dicte ville et vestris totum illud hospicium quod est in dicta villa in vico deles Quarteres prout affront cum P^o Pinyol et cum Bn^o Salvador et cum viridario dicti castris et cum via publica et cum corrali del carnicer...".

(85) A. CARDONER, *El "Hospital para judíos pobres" de Barcelona*, "Sefarad XXII (1962), fasc. 2. pàgs. 373-375.

rien per a l'obra de la sinagoga, és a dir, per a l'adquisició de Tores o Rotlles de la Llei noves, suministres d'oli per a les làmpares, i oferiments de robes d'ús litúrgic. També ens assabenten de l'existència de confraries i d'institucions d'ordre benèfic. Ell mateix, al moment d'escollir els seus marmessors, n'elegí un que era *cabbay*, o sia col·lector de l'Almoina per als jueus pobres.

A l'inventari que se li féu l'any 1411, hi ha un detall que no tenim prou clar. Se li assenyala com a patrimoni particular: un mantó de color blau; i existències de mestall i de forment en *lauberch dela carniceria*. Més tard, cap el 1415, amb motiu de la venda de la seva casa, un document indica que la seva vivenda es trobava a prop de la carnisseria (86).

Hem d'interpretar que es tractava del lloc on els jueus colomins degollaven les carns, i *Mosse Cabrit* feia les funcions de *shojet*, és a dir, que amb el consentiment de l'aljama ell mateix practicava la manança ritual perquè les carns s'oferissin *kasher* —ritualment pures— a la comunitat?

Cal destacar l'ardent anhel a la lectura sagrada que professava *Mosse Cabrit*. Els inventaris denoten l'existència d'una biblioteca d'uns setanta volums, la majoria en pergami, els quals tracten sobre la religió i el dret hebraic (*Vegeu Quadre II*).

Es tracta de volums sobre comentaris bíblics; talmúdics; jurídicoreligiosos; i sobre temàtica diversa (87).

Encara que els llibres inventariats a la biblioteca de *Mosse Cabrit* assenyalin els títols en catalanesc, volem suposar que foren escrits en llengua hebrea, ja que apareixen també títols en un hebreu amb considerables errors de transcripció per part dels copistes de l'època.

Les biblioteques augmentaven el seu nombre de volums mitjan-

(86) AHPT, Man. 4045 (Santa Coloma) 1415, s/f, 26 juny 1415.

(87) Tots aquests llibres, es troben relacionats en la transcripció del document que presentem a l'APÈNDIX DOCUMENTAL VI. Part de l'inventari es féu el 5 de març del 1410 (volums 47-70), i sembla que es completà el 23 de novembre del 1410 (volums 1-46). Un estudi complet i profund d'aquest inventari, requereix una especialització que malauradament no tenim. És per aquest motiu que no donem notificació dels llibres que, en altre temps, foren estudiats per experts. Cal confessar que hem après molt, en llegir a Manuel GRAU i MONSERRAT, *Notas sobre los judíos de Besalú, "Pyrene"* (Olot), I, 2 (1962), pàgs. 34-43, i a A. J. SOBERANAS i LLEO, *La biblioteca de Salomó Samuel Atzarell, jueu de Santa Coloma de Queralt (1373)*, "Butlletí Arqueològic de Tarragona", LXVII-LXVIII (1967-1968), pàgs. 191-204. En estudiar la biblioteca de Salomó Samuel Atzarell, Soberanas i Lleó, comenta l'inventari de Mosse Cabrit. Vegeu les pàgines 201-203.

Amb tot, el primer en aportar notícies referent a la biblioteca de Mosse Cabrit, fou mossèn Joan SEGURA i VALLS, *Aplech...*, pàgs. 186-187.

QUADRE II

LA BIBLIOTECA DE MOSSE CABRIT, SEGONS UNS INVENTARIS (1410)

1. Un Caldeu.	38. Un Obres.
2. Un Profetes Primeres.	39. Un Milloç (o Milloy).
3. Un Talmut.	40. Un Glosa detes Profetes Primeres de mestre Daviu.
4. Un Genesi.	41. Un Lo quart del Genesi.
5. Un Talmut.	42. Un Celtoç.
6. Un Saltiri.	43. Un Corona.
7. Un libre del ivern appellat Genesi.	44. Un Corona son ab duy de mestre Daviu.
8. Un Profetes Primers.	45. Un Lo terç del Genesi.
9. Un libre appellat Aprenent Nos.	46. Un Obre.
10. Un Glosa del Saltiri.	(Inventari 23 novembre 1410)
11. Un Glosa del Genesi.	47. Un Celtoç.
12. Un Abbayç.	48. Un Toraç Abbayç.
13. Un Caldeu de ivern.	49. Un Ores.
14. Un Nazor de capdan e dia de perdonança.	50. Un Lo quart del Genesi.
15-20. Un Celtoç en sis volums.	51-52. Dues Squinoç.
21. Un Mazor de capdan.	53. Un Steroç.
22. Un Ores.	54. Un Mazor petit.
23. Un Obres.	55. Un Glosa de Ysayes.
24. Un Obres.	56. Un libret de Talmut appellat Barahoç (o Baralyoç).
25-27. Tres libres petits appellats Ores.	57. Un Nassim.
28. Un Ores de capdan.	58. Un Glosa de Baraoç.
29. Un Saltiri.	59. Dues cartes del Rey Arodes.
30. Un Glosa dels proverbis de Salamo.	60. Un Profetes Darreres que eren acasa den Bondio.
31. Un troç de Glosa de Saltiri.	61. Un Caldeu.
32. Un Obres.	62-66. Cinc quaderns (?) de Glosa de Genesi.
33. Un libre de regla de temps del any.	67. Un Libre de Permissions.
34. Un De temps del any.	68. Un Mezor en paper.
35. Un libre appellat Splanament de Genesi en aquell matex Splanament de Ores (?).	69. Un libre de Medicina.
36. Un De Correctio.	70. Un Gloses de Capibboz.
37. Un Profetes Darreres.	(Inventari 5 març 1410)

çant la compra d'exemplars i, generalment, a través de llegats testamentaris de pares a fills; a vegades però, els venien ⁽⁸⁸⁾.

Existí un vertader artesanat de copistes i de relligadors hebreus ⁽⁸⁹⁾, i per modesta que fos la família, no hi mancava la presència d'algun llibre, a casa seva ⁽⁹⁰⁾.

Però a fi de comptes, a quines mans passà la nutrida biblioteca de *Mosse Cabrit*?

Aquest singular draper i sastre, fou un bon observant de les festivitats que assenyalava el calendari hebreu. Entre els seus béns li trobaren un *canelobre de lauto* amb lletres morisques i unes *lumaneres de lauto*, potser per a celebrar la festa de la Hanukkà ⁽⁹¹⁾; vasos i *anaps* —copes— d'argent destinats, probablement, per a ús litúrgic; i una mesura de llautó, de Pasqua ⁽⁹²⁾.

Pel que fa a la celebració de la festa del Yom Kippur, en el seu darrer testament —l'any 1410—, *Mosse Cabrit* manifestà el desig d'ofrenar una quartera d'oli per a la llàntia que cremava davant l'armari dels Rotlles de la Llei —a la sinagoga— durant cinc anys, després de la seva mort, el dia de l'Expiació o dia dels Perdons ⁽⁹³⁾.

Durant nou dies, al pleniluni del mes de Tishrî —setembre-octubre—, se celebra la festa dels Sukkôt o de les Cabanes ⁽⁹⁴⁾. D'entre els béns de *Mosse Cabrit*, també hi trobaren unes *Cabanelles de fusta* ⁽⁹⁵⁾, i diverses *peces de cobertor de Cabanyelles* ⁽⁹⁶⁾. Amb aquest para-

(88) AHPT, Man. 3815 (Santa Coloma) 1310, fol. 56r. Samuel Franch, de Santa Coloma, per voluntat del seu germà Isach, vengué a Abraham Brunell, de Caldes, dos llibres per 70 sous. L'un titulat *Omas*, escrit en hebreu, l'altre, titulat *Neviim*. Anteriorment, ja en parlà mossèn Joan SEGURA i VALLS, *Aplech...*, pàg. 183.

(89) AHPT, Man. 3815 (Santa Coloma) 1310, fol. 174r. Astruch Misael, de Santa Coloma, hagué de pagar a *Mosse Cohen*, de Barcelona, 150 sous per dos llibres de Llei Hebraica: la *Llei de Moisès* i els *Quatre Primers Profetes*, els quals el dit Cohen havia d'enllestir per Nadal d'aquell any. El jueu colomí, li subministrava els pergamins per a fer els llibres. Cf. mossèn Joan SEGURA i VALLS, *Aplech...*, pàgs. 183-184.

(90) AHPT, Man. 3922 (Santa Coloma) 1393-1394, fol. 169r. El dimecres, 5 d'agost del 1393, es féu inventari dels béns d'Abraham Calaforra, colomí, i d'entre tots els objectes inventariats se li trobà la pertinença d'un sol llibre: *Item .i. libret de pergami ab posts verdes apellat Ahalell*. Es a dir un *Hal'el*.

(91) Per a celebrar la Purificació del Temple. S'escau al mes de desembre, i es coneix com a Festa de les Llums.

(92) *Item miga mesura de lauto de Pascha*. Cf. l'APÈNDIX DOCUMENTAL VII.

(93) *...unum quartera de olei ala lantia que conburic ante roillum... quolibet anno scilicet ille die vocata dels perdons en abrahich vocatum yomaqui pohim qui vul dicere dia de perdons*. Cf. l'APÈNDIX DOCUMENTAL VIII.

(94) En record de l'estada al desert, de la protecció divina en el camí fins a la Terra de Promisió, del Poble d'Israel, i pel benefici de la verema i de tot el que s'ha collit a la Terra Promesa. Es vivia a les cabanes i es dansava amb alegria especial, perquè era el *zeman simhaténú*, és a dir, el temps de la nostra joia. Vegeu Lev. 23, 33-43.

(95) Vegeu l'APÈNDIX DOCUMENTAL VI.

(96) Vegeu l'APÈNDIX DOCUMENTAL VII.

ment, la seva família i parentela degueren construir les cabanes, per tal de poder celebrar —sota el seu soplúig— la festivitat.

Les cabanes no necessàriament es plantaven en una habitació gran de la casa o al pati. A voltes, les construïen a la plaça de la juevia. Santa Coloma, en aquelles ocasions devia oferir tota una lletania de coloraines, de lectures sagrades, i de gatzara.

Desempallegats ja dels documents i com epfleg, caldrà remarcar que aquest hebreu, singular, mig vallenc i mig colomí alhora, visqué a cavall de dues centúries i que, òbviament, li calgué afrontar moments difícils —l'any 1391—, en els quals prevalgueren la tradició i les creences dels seus avantpassats.

La seva vida s'apagà poc abans de celebrar-se la Disputa de Tortosa que, com a conseqüència, provocà una altra ona de conversions i d'incomoditats als hebreus de Sefarad.

Ell, però, immers en els designis de la seva època, va saber conjuminar les seves activitats personals amb l'altruisme, entre la salmodia sinagoga, i els llibres sagrats.

APÈNDIX DOCUMENTAL

I

Mosse Cabrit, entre d'altres coses, menciona els fets perpetrats contra els jueus de Valls, el 1391.

Primer de febrer 1392

Actum prima die ffebruarii Anno anativitate Domini M^o. ccc^o. .xc^o. secundo.

Sit omnibus notum Quod Ego Mosse Cabrit judeus ville Sancte Columbe de Queralto olim vero de Vallibus Confiteor et recognosco vobis Anthonio Seles draperio prefate ville de Vallibus Quod de omnibus et singulis gestis receptis et administratis et habitis per nos et bonis meis per venerabile Curie **jam dicte ville de Vallibus in tempore quod ego me absentavi occulte sive de nocte a dicta villa ratione tumultus judeorum quod tunc temporis erit** quam quibuscumque aliis rationibus que dici possit seu nominari reddidistis me bene et plenarie ad meam voluntatem... in... justum et legale computum et ratione sic quod... datis tamen receptis et dicto computo simul et pluries examinato nichil penes vos tibi remanet ad restituendum seu tornandum mi quos posset esse in numero pondere vel mesura Et quia rei veritas sic se hac Renuncio ex omni dicti computi per vos mi non redditi et per me non examinati simul et pluries et errori cautuli et legi sive juri dicenti quod propter errorem cautuli computum recurretur Et omni alii juri rationi et consuetudini contra... repugnantibus ffacio vobis et vestris de omnibus et singulis supradicte et de omnibus que dici possunt usque in odiernum diem bonum et perpetuum finem et pactum de ulterius non petendo et de non agendo in manu et posse notarii infrascripti solemnii stipulatione vallatum sicut melius dici... et intelligi ad vestrum vestrorumque salvamentum et bonum etiam intellectum et per maiori securitate et roboritatem predictorum juro per Deum et decem precepta legis que Deus dedit Moysi in monte Sinay quod contra predictam non veniam aliquo jure causa vel etiam ratione Rogantes et supplicantes vener. Curiam ville de Vallibus quod ad hostensionem presente instrumenti vobis cancellet quascumque scripturas comandas occasione predictorum factas quia ego ad predictas cancellationes constituo vos procuratorem Actum ut supra Sig[†] num Mosse Cabrit predicti qui hac laudo concedo et juro.

Testes sunt Bartholomeus Segurra scholaris ville Sancte Columbe Mayr Bonjuha et Boniach Gracia judei Sancte Columbe.

/AHPT, Man. 4017 (Santa Coloma) 1391-1392, fol. 104v./

II

Activitat comercial de Mosse Cabrit, a Santa Coloma de Queralt.

Dijous, 29 de maig 1393

Nos Mosse Cabrit judeus ville Sancte Columbe de Queralto et Dulcia eius uxor etc. vobis Dalmatius de Muntaguto neophito dicte ville Quod ex illis Nonaginta quinque libras Barch. quos nos a vos confessimus debere ex ratione mutui etc. publico instrumento... Centum quindecim florinos auri Aragone valentes Sexaginta tres libras et quinque solidos barch...

Dilluns, 29 de desembre 1393

Sit omnibus notum Quod Ego Mosse Cabrit judeus ville Sancte Columbe de Queralto olim vero ville de Vallibus confiteor et recognosco vobis Marcho Paschal Mansi de Cantaloela parrochie Demuntemacello et Petro Paschal filio dicto Marchi loci de Vilaredona Quod satisfacistis michi bene et plenarie ad meam voluntatem supra omnibus et singulis quantitibus rebus et bonis in quibus michi tenevamini usque in hunc presentie tam cum cartis publicis...

/AHPT, Man. 3922 (Santa Coloma) 1393-1394, fols. 61r i 108r./

III

Activitat comercial de Mosse Cabrit, a Santa Coloma de Queralt.

Dijous, 27 d'abril 1395

Noverint universi Quod Ego Mosse Cabrit judeus de Sancte Columbe de Queralto confiteor et recognosco vobis vener. Berengario de Ganer domicello domiciliato in dicte ville Quod ratione Triginta quatuor migerarum frumenti ad mesuram dicte ville quos a vobis emi habui et recepi debeo vobis Viginti quinque libras et sex solidos barchs...

Testes sunt Bonjuha Davi Camiç...

/AHPT, Man. 4021 (Santa Coloma) 1394-1395, s/f./

Divendres, 6 d'agost 1395

Sit omnibus notum Quod Ego Mosse Cabrit judeus habitator ville Sancte Columbe de Queralto confiteor et recognosco vobis Petro Canos nunc habitatori in loco del Albi olim vero loci de Vinaxa Quod inter diversas soluciones per vos michi factas solvistis michi bene et plenarie ad meam voluntatem omnes illos Triginta Septem florinos auri Aragone quos vos michi confessus fuistis debere de et per precio cuidam mule de pilo negre quam vobis vendidi prout de... constat

per quamdam publicum instrumentum actum quartadecima die mensis februarii
Anno a Nativitate Domini M. cccc. nonaginto primo...

Testes sunt Juceff Levi...

/AHPT, Man. 4023 (Santa Coloma) 1395-1396, fol. 41v./

IV

Mosse Cabrit en el món tèxtil.

Divendres, 17 de desembre 1395

Noverint universi Quod Ego Mosse Cabrit judeus draperius ville Sancte Columbe de Queralto confiteor et in veritate recognosco vobis Johani Calvell draperio dicte ville Quod debeo vobis de et per precio quatuor panorum diversorum colorum que a vobis emi habui et recepi Triginta octo libras et septem solidos barchs...

Testes Jaume de Cortadilles, presbiter i Astruch de Beses.

/AHPT, Man. 4022 (Santa Coloma) 1395-1396, fol. 64r./

Divendres, 17 desembre 1395

Ego Mosse Cabrit judeus draperius ville Sancte Columbe de Queralto etc. re vobis Johani Calvell draperio dicte ville Quod debeo vobis de et per precio quatuor panorum diversorum colorum quod a vobis emi habui et recepi Triginta Octo libras et Septem solidorum barch. Et indo etc. quas vobis promiteo solvere in prime festo Pentecostes...

Teste Astruch de Beses.

/AHPT, Man. 4023 (Santa Coloma) 1395-1396, fol. 83v./

V

Mosse Cabrit en el món tèxtil.

29 de gener 1396

Sit omnibus notum Quod Ego Salomonus de Beses judeus draperius ville Celsone Confiteor et in veritate recognosco vobis Mosse Cabrit judeo draperio

ville Sancte Columbe de Queralto Quod solvistis et tradidistis michi bene et plenarie ad meam voluntatem omnibus illos Triginta Duos florinos auri Aragonie valentes Decem et Septem libris et Duodeci solidos Barchinone quos vos michi debebatis confessus fuistis debere de et per precio panorum que vobis vendidi in villa Cervarie...

Testes Juceff de Beses (Santa Coloma) i Salomo Isach (Tortosa).

/AHPT, Man. 4023 (Santa Coloma) 1395-1396, fol. 97r./

VI

Inventari dels béns particulars de Mosse Cabrit.

Divendres, 23 de novembre 1410

Noverint universi Quod die veneris intitulata .xxiii. die mensis novembris Anno infrascripto presentibus partes Arnaldo Guitart et Bonafos Jaffia judeo et presentibus et consentientibus Bonjuha de Beses manumissorum ultimo testamento Mosse Cabrit judei et Abraam Baruc socius dicti manumissor nomine de la aljama (en Bondia Atzarello et Boniua Camiç) de Sancta Coloma de Queralto... Dulcia uxor dicti Mosse Cabrit per conservatione suis... inventaria de bonis... Et primo inveni in domo... **en lasala** un arquibanch de pi ab fruyta. Item un banch. Item una caixa de noguer ab sa clau en lo qual ha les robes seguents Dues tovalles obrades de seda Dos vels de coto un armari de fusta un altre arquibanch gran de pi ab sa clau en lo qual son les robes seguents Dos lançols de lenç de tres teles .i. lançol de .ii. teles (e mitga) altres dues teles de drap ample de un altre parell de li de tres teles .i. lançol destopa .i. parell de tres teles de li altre lançol tremat destopa altre lançol de tres teles altre de bri de canem de tres teles altre de li de dues teles e miga olda altre de li de tres teles altre squinçat de tres teles. Item .vi. tovalles blanques .v. tovalles ab listes de coto blau dos tovallons listats acapacap Item tres tovallons barrats de coto dos tovallons listats als caps. Item dos manils de lenç uns tovallons petits listats un **davant lit de parteres**. Item unes tovalles listades de seda oldanes. Primerament un libre apellat **Caldeu** un llibre de **profetes primeres** .i. libre de **talmut** un **genesi** un llibre de **talmut** un **saltiri** un libre del ivern apellat **genesi** altre libre dels **profetes primers** un libre apellat **aprenent nos** una **glosa del saltiri** altre **glosa del genesi** libre apellat **abbayç** un **caldeu de ivern** un libre apellat **nazor de capdan** e **dia de perdonança** un libre apellat **celioz** en sis volums altre **mazor de capdan** e un libre apellat **ores** altre libre apellat **obres** altre apellat **obres** tres llibres petits apellats **ores** altre apellat **ores de capdan** .i. **saltiri** una **glosa dels proverbis de Salamo** un troç de **glosa de saltiri** un altre libre apellat **obres** un libre de **regla de temps del any** un altre de **temps del any** un libre apellat **splanament de genesi** en aquell matex **splanament de ores** (?) altre libre apellat **de correctio** .i. libre de les **profetes darrers** altre libre apellat **obres** altre apellat

correctio .i. libre deles **profetes darrers** altre libre appellat **obres** altre appellat **milloç** altre **glosa deles profetes primeres** de mestre Daviu un libre appellat **lo quart del genesi** altre appellat **celioç** un altre libre appellat **corona** altre appellat **corona** son ab duy de mestre Daviu altre appellat **lo terç del genesi** altre appellat **obre**. Un matalaf en la sala un traverser olda altre traverser altres traversers oldans un capçal un sobre lit un banquet una gerra .i. coffret altre coffret ab sa clau en que ha... ligas de dona altre cofret un arquibanch ab sa clau en la cambra **al cap dela grasa sobirana** dues tovales ab listes de coto blau dos tovaillons .i. tela de lançol oldana un lançol una tovallola .i. tovallo una colgua ab son matalaf .i. traverser de... un parell de lançols una façada de lana altre de Arago altre colgua ab son matalaf olda .i. banch una caxeta ab cartes un troç destora en la paret un cobertoraç squinçat un cove de canes dos bacins plans e .i. redon una almenara ab les brochs de lauto unes lumaneres dos coxinets un caberet petit unes tovalles blanques una lantia de vidre **en la cambra** hon jau la vella una colgua .i. matalaf squinçat un traverser un parell de lançols un altre parell de lançols Dues façades una vanovaça squinçada un arquibanch tot buyt en la sala un tinter de plom .i. poc de flors un mirayll una post un petgell una sellona gran una empolla un anap dargent de .iiii. en .v. onz una empolla en que esta oli rosat **En la cuyna** .i. fugo .i. barragua listat sapes un bancal una façada grogua e blancha una façada de Arago ab listes als caps altre façada oldana tres coxins obrats de seda e un olda una coxinereta .v. alnes de stopa tot .i. cobri paner obrat de seda una tauleta ab sos petges una altra façada ab listes de lana de Arago un troç de vanova squinçada .ii. calderetes una gramayllaça un sobre peliç una gramaylla vert de peylla dos sachs blaus scurs dos altres sachs de blau celistis de dona .ii. sotilans blanchs un manto blau celesti una fopa de blau celesti de dona un aljuba verda una morada .i. capa ab pell altre capa listada vermella ab pell altra façada listada un barragua en que sta pleguada lapella tres pots dos petges de taula **unes cabanelles de fusta** altre foguer una post de pastar un barralet de vidre una panistraça tres cantes una taula gran **una serra unes tesores de hexar** .i. calfador trencat tres falçs tres cetrils de lauto oldanes un ferre levens .i. clamascles .ii. banchs **En la recuyna** primera-ment .i. bacia de fer ruscada un poc de aram una caldereta petita .ii. conquetes petites un bacinet petit un morter de coure amb sa ma una olleta de coure una olla de aram altre olla de aram petita trencada .xii. scudeles de terra .vi. talladors de fust dos morters de terra dos culleres de fust .vi. olles de terra un cante ansat una barral de vidre dues calderes la .i. ab .i. pletonet altre caldera deles aygues dos cavechs dos forroylls unes... dos coltells una destraleta unes manxes de buffar alfoch una toha de cace una taça una paella un arquibanch de pocha valor un banch hon stan los cantes un lit de posts absa marffegua .i. sots payll sotil una caxeta petita un baci una taça trencada una fopa de ferret una gramalla de ferret una gramalla oldana cota de una gramalla de begui nat .i. capa vermella listada forrada de taffata vert una capaça vermella listada dos gonelles blanques oldanes una vanova una correga una cortina devant lo lit .i. archa altre banch un rayll .i. panistret .i. cante olier unes balances de lauto uns ferres de menar ast **En laltrada davall** una stora una scaleta de çeuire .i. sedaç .iiii. cabaces .i. cabaçet .i. parell de portadores una panistra una pastera ab cobertor un sach una quilma una quartela altre sach dues quilmes un aquibanch de pi .i. arçaça en que ha una gramalla de verni .i. lançol de tres teles destopa de li .i. lançol de li altre lançol

deli dos tovallons blancs dos tovallons ab listes acada cap una tovallolla obrada de seda una coxinera unes tovalles sobre taulas .vii. coxineres un vel de coto dues tovallolles obrades de seda dos tovallons barrats de coto blau tres tovallons terrossos en una peça .i. tovallo ab listes amples de coto un sobre paner flocat obrat de seda un altre tovallo ab listes de coto .i. devantal ab listes blaves una capa un capiro un sobre peliç .i. posteta de pi .v. a .vi. mitgeres de forment una forradora blanca atroços .viii. camises de fadri un capero blau .iii. caperons los dos de verni altre de Campredon tres calçes una gramalla blava clara oldana una fopa de burell olda una gramalla blava una cota forrada de ferret .i. sach de oliveta forrat de blau un coltell ab son guanivet e fuella d'argent una gramalla de de renac altre gramalla de drap mach (?) una fopa de fadrina un aljubeta oldana un mantellet ab una vieta de fres una gonelleta de burell que fopeta de burell olda dos jupons oldans .i. fasset menys de manigues .i. cota petita .i. **gramalleta del infant que mamave** altre coteta de burell una gramalleta de ferret .i. jupo vergat **una coteta de minyo** de burell un troç de aljubeta .i. fopa de ferret forrada de blau un barragua listat una romana .i. maço .ii. o tres mitgeres dordi un carratell de .ii. somades .i. enbut que barratxa .i. pagues .i. paelota un altre carretell de dues somades dos carratells de tenir vi cuyt dues botes mareses una toneta de .v. somades dues pots dos petges de taula .i. banquet petit un cup de .xx. somades poch mes o menys una tina de .xii. somades poch mes o menys una sella de roa .i. bastet una caldereta un bret un cabaç .i. cuvella .i. sarria despart una gerra .i. sistella .i. **coffret dela jova ab dues correges d'argent ab alguns anells de argent de pocha valor e algunes ligadures** .iiii. tresols dues tanques grans la .i. ab les ores trencades **Item en lo obrador** primerament quatre caperons de verni vermelles dues dotzenes de caperons entre diverses colors .xviii. parells de calçes blaves burelles e blanques .i. curta peu blau .i. manto de burell .i. fopa blava de dona .i. sach de burell d'infant .iiii. gonelles de blanquet un parell de calçes de dona vermelles un saquet ab sagells de plom .i. sach de bones ab .i. poch de lana .viii. alnes de morat de Ripoll .viii. alnes de vermell de Solsona de .xii. en .xiii. alnes de burell de Bergua de .vii. en .viii. alnes de blau de Bergua de .x. en .xi. alnes de blau scur dela terra de .vi. en .vii. alnes de burell de la terra tres alnes de oliueta de Cam redon tres quartons de vermell de perpeya .i. alna e quarta de oliueta de Campredon .vi. alnes de girofflat de Camp redon e .vi. en .vi. e miges alnes de blau de Campredon poch mes o menys de ferret de Capredon .i. sach de Sent Johan .v. alnes de burell de Bergua de .vii. en .viii. alnes de blau de Bergua dues alnes menys quarta de vermell de Bergua .v. alnes de drap vermell dela terra .vi. alnes de vert de Bergua .iiii. alnes e miga de blanquet de Solsona .vii. alnes de blanquet de Solsona .viii. alnes de drap de blanquet dela terra dues alnes menys quarta de blanquet de Solsona dues camises de canemaç .i. alna de bruneta de Campredon una capa una alna de tela blava .i. taula ab sos petges una alna e quarta de serpellera blava dues tesores de tayllar drap una cana de alnar .v. alnes e miga poch mes o menys de verni vermell acasa den Abraham Baruc un carratell de una portadora **en sa casa propia** de .x. en .xii. mitgeres de civada entre avena e spelta forment una somada poc mes o menys .i. banquet .i. caxa de fusta hon se pleguava la roba altre tauleta ab petges que servia atener los draps una algera oliera que ha davall la taula den p. comi .i. capa de dona ab pell de draps de Camredon una tabardina meytadada mesclada e verda una alna de vermell de ser-

pellera poch mes o menys un quarto de blanquet de Solsona. Item un barraga sotil. Item en cara foren atrobats los libres següents e robes a .v. de març any de sus dit. Primerament .i. celioz. Item .i. toraç abbayç. Item unes ores. Item lo quart del genesi. Item dues squinoç. Item .i. steroç. Item .i. mazor petit. Item una glosa de ysayes .i. libret de talmut apellat baralyoç. Item nassim. Item una glosa de baraoç. Item dues cartes del Rey arodes. Item .i. profecies derrereres que eren acasa den Bondio. Item un caldeu. Item .v. quaderns (?) de glosa de genesi. Item .i. libre de permissions. Item .i. mezor en paper. Item .i. libre de medicina. Item .i. gloses de capibboz. Item .i. anap dargent pesant .iiii. onz poch mes o menys .ii. culleres dargent. Item .i. got dargent e .i. correge de argent ab pletons plans que ere penyora acasa den Francesch Lorenç .i. correge dargent que ere penyora acasa den micer Johan Lor que de penyora. Item .i. correge de argent que es penyora acasa den Bonjuha de Beses. Item .v. llibres .ii. onz de bri de saffra. Item .i. mull de pell rotg. Item dos mantells de Florencia forrats de tarcanell vermell .ii. aljubes de verni forrades de pell .i. mantellina de verni .ii. primeus la .i. forrat de pell laltre de coma. Item .i. aljuba blaua .i. mantell de cadins blaus oldans altre de badins olda blau .i. matellina de ferret .v. fopes de burell .ii. goneles de burell blanquet.

/AHPT, Man. 4041 (Santa Coloma) 1410-1413, s/f. /

VII

Inventari dels béns particulars de Mosse Cabrit.

Divendres, 24 de juliol 1411

Noverint universi Quod die veneris intitulata .xxiiii. mensis julii anno anavitatate Domini M^o. cccc^o. xi^o. ad petitionem et Requisitionem Bonjuha de Beses et Abraam Baruc judeorum ville Sancte Columbe de Queralto... sive procuratoris infrascripto acto... per notario infrascriptum die et anno infrascriptorum fuit factum inventarium de bonis predicti Mosse Cabrit in quo quinde inventario fuerunt presentes honorabilis Michael Rossel bajulus et Jacobus Ferrarii et per testibus Raymundus... et Petrus Angles Cahim Alfrangi et Bondio Atzarelo dicte ville sub forma sequente. Et primo in quodam hospicio dicti Mosse Cabrit in quodam camera al cap de la grasa fuerunt inventa sequenta. Una caldera gran e bela adobada per forats en dos lochs. Item una altre caldera migancera bona una altre caldera migancera apedaçada. Item una caldereta apedaçada. Item una caldereta trescolera bona. Item una olla daram bona. Item una altre olla daram trencada .i. poc menor. Item una olla de coure bona e bella de tinentes de .x. en .xii. scudelles. Item unes lumaneres de lauto. Item miga mesura de lauto de Pascha. Item un canelobre de lauto niellat (?) ab letres morisques. Item una congua gran trencada per les vores. Item .i. baci redon de lauto sens anell. Item un altre petit ab anell. Item una bacina de lauto plana ab anell. Item un calfador daram. Item uns ferres

lenes. Item unes lenes de ferre. Item unes clamascles de ferre petits. Item un cap foger de ferrer. Item un rayll de raure formatge. Item una romana petita ab son contrepes. Item .i. cavech dolent de solcar. Item .i. altre cavech .iiii. ganter. Item .ii. astes de ferre. Item .i. troç de falç. Item una serra manera. Item .i. capçal dolent listat. Item .i. altre capçal blanch olda. Item .i. altre capçal listat ab listes vermeles e grogues dolent. Item .i. cobertor blau de pocha valor. Item una vanova dolenta e squinçada. Item un sobrelit olda ab listes negres e blanques. Item una flaçada be squinçada e be dolenta. Item .i. altre pus dolenta. Item una quartera de .iiii. tre puyérons dolenta. Item .iiii. fals e una sbramadora e .i. forrol tot de pocha valor. Item unes tesores de laxar poques e de pocha valor. Ffuerunt inventa bona sequencia **en lantrada dicte domus sive hospici** Primo .i. artibanch de pi ab son pany lo qual pany diu na jacoba que ella li ha fet merce. Item .i. caxaça dolenta ab son pany e clau en la qual son les robes ques segexen .i. troç de vanova squinçada per acobrir lo sol. Item .i. lançol de .iiii. teles ab randa de fill blau ala .i. cap. Item altre lançol semblant del damunt. Item altre lançol de drap ampler de .ii. s teles squinçat e olda. Item altre lançol de .ii. s teles e miga squinçat de stopa de li. Item .i. altre lançol de li de .iiii. s teles ab randa de fill blau ala .i. cap. Item altre lançol de .iiii. s teles squinçat. Item .i. altre lançol de .iiii. s teles olda de drap de li. Item un lançol de canem de .ii. s teles e miga. Item unes tovalles totes listades de blau bones. Item altres tovalles listades als caps de blau .i. poch foradades. Item altres tovalles be squinçades ab listes de coto blau als caps. Item altres tovalles ab listes blaues als caps e pari que sien de coto bones e beles. Item altres tovalles totes blanques en .i. loch apedaçades. Item altres tovalles totes blanques oldanes e renyoses. Item .viii. tovalons entre anols e bons listats de blau. Item .ii. s tovalloles de canem en .i. peça totes blanques. Item .ii. s tovalons squinçats. Item .iiii. s tovalons de stopa nous en .i. peça ab listes blaues. Item .ii. s tovalons nous semblants dels damunt en .i. peça. Item .i. troç de tovalo olda e ronyos. Item .iiii. s coxins obrats de seda oldans. Item .vii. coxineres obrades de seda vermella e negre. Item .iiii. tre tovaloles obrades de ceda negre e vermella les .iiii. s bones e laltre oldana. Item .i. cobri paner obrat de ceda vermella e negra ab flochs entorn. Item .i. davantal de forn ab listes blaues. Item unes tovalles de li obrades de çeda als caps. Item altres tovalles blanques obrades als caps de ceda vermella oldanes. Item .i. alquina gran de li ab listes blaues e blanques nou. Item una correga dargent vermella ab plocons plans axi com una malla e ani .Lix. e ab sos caps dargent. Item una capa listada tota forada ab tafata vert squinçat. Item altra capa listada sancera forrada ab pel de conill squinçada. Item .i. cota de dona vermella de verni ab aligots forrats de pell blanca. **Item un mantell de juhia de cadins blaus scur olda.** Item .i. coxinera e .i. cobripaner obrats de ceda vermella squinçats. Item una vanova oldana blanca. Item .i. flaçada ab listes vermelles als caps foradada. Item altra flaçada ab listes vermelles negres e grogues als caps oldana. Item altre flaçada ab listes vermelles e grogues als caps oldana. Item .i. flaçada tota listada de diverses colors. Item una **alquella de li de partera de juhia** ab listes vermeles negres e blanques squinçada. Item .ii. **peces de cobertor de cabanelles** de fust. **In cellario** vero dicte domus fuerunt inventa bona sequencia. Primò una toneta de tinença de .i. bota e miga poch mes o menys ab sa cadireta. Item .ii. s botes mareses bones. Item .i. barral de .ii. s somades. Item altre barral de tinença de .ii. s somades trencat. Item .i. altre de una somada bo. Item .ii. car-

ratels pochos de sengles portadores. Item .iii.s portadores entre als e bones. Item .i. enbut de fust de trescolar. Item .i. portadora redona en la qual falen .iii.s doges. Item una quartera bona sense ferre. Item .i. cup de fust de tinentes de .xx. en .xxv. somades. Item altre cup de fust de tinentes de .x. en .xii. somades. Item .i. bressol de fust. Item .ii.s posts de premses. Item .i. taler de fer frange. Item una peça de cubertor de cabanyelles. Item .i. albardanas lo qual es en loch de .i. bast que es en linventari. Item .xiii. alnes de drap de li lo qual na Dolça muller del dit Mosse Cabrit dona acaneyar e es encare en poder dela caneyadora. Item una correya dargent la qual te en penyora en Bonjuha de Beses ab noranta e nou plotons dargent redons e daurats un part altre ab parge morat els caps dargent. Item .i. algerra oliera. Item .i. altre algerra la qual sta dejus la taula den P. Comi. Item una caxeta pochà ab pany e sobre pany. Item .i. dobler ab cartes sagetlat ab cera verda ab sagell de Sent Anthoni .i. Item una borratiga de cuyre. Item .i. maço. Item .i. dayll de ferre ab son manech. Item .i. lancota. Item .xviii. alnes de drap vermell en tres stayts los dos de Solsona e la un de Santa Coloma lo qual era en ma den P. Oromii mercader e lo qual es stat venut arao de .viii. lliures la peça. Item un libre de deutes del obrador loqual comensa en Cahim Alfrangi uns puyets blaus en abrahic scrit en lo qual ha .cclx. cartes scrites menys de dues que na primeres e fenex en les .cclx. cartes. Item. a .xxii. de juny compre den Ffrancesch de Plegamans e ahi pert les scrites .xxv. fulles que no son scrites sino les dues ala fi. Item altre albara en lo qual ha .xi. cartes scrites en xpianesch cosides ab fill blau en lo qual ha .xlviii. fulles scrites en juhesch e la .xxxi. es que fal dela meytat e comensa lo dit libre Johan Ponç e fenex en un albara que diu jo Ffrancesch Ripoll e ayi fulles que no scrites .xlix. fulles entre les quals niha dues de scrites. Item .ii. libres antichs de deutes la .i. comensa a .xv. dabrill compre en... cartes .cxvi. scrites en juhesc e fenex en xpianesch ab desus dit for .xxxx. sous .vi. diners com axi una carta a... quin fan la meytat. En altre libre a .cxxxvi. fulles lo qual comensa Berenguer Queralto en juesch e fenex. Item sobre una vestidura negra en abrahic. Item un cover scrit de ma den Berenguer Gaçull es trellat de les obligacions qui es de .xxxviii. cartes e comença anno a Nativitate Domini e fenex a .xx. de juliol Item un Troç de terra a la coma den Cirera. Item altre Troç appellat lo Cortall ab .ii.s cantons de safra la .i. de tres flors laltre de dues. Item en un Troç dena Giliberta dues tauletes de safra de .iiii. tre flors. Item .xv. sous .x. diners los quals diu Nabran Baruc qui eren en son poder comanats per la... fembra. Item en lauberch dela carnereria .viii. mitgeres de .i. puyero de mestall e .ii. puyeron de spelta. Item un manto blau. Item quatre mitgeres e dos puyeron de forment. Testes predicti.

/AHPT, Man. 4041 (Santa Coloma) 1410-1413. s/f./

VIII

Testament de Mosse Cabrit.

19 de setembre 1410

Cum nullus in carne positus mortis periculum evadere potest Id circo Ego Mosse Cabrit judeus de Sancta Columba gravi infirmitate detentus de qua timeo tamen in meo pleno sensu memoria atque loquela integra mea meum ordine testamentum in quo mea eligo manumissorie videlicet en Bon Juha de Beses judeum et unum **cabbay** qui vul dicere **plecador de Almoyna** quem voluiter ipse Bon Juha eligere in primis volo quod omnes injurie et debita quibus clare me aparentur teneri de bonis meis satisfiant in postea accipio pro anima mea unum quartera de olei **ala lantia** que conburic ante rollum videlicet pro quinque annos a die obitus mei incipiendos et continuo numerandos quolibet anno scilicet illa die vocata **dels perdons en abrahich** vocatum **yomaqui pohim** qui vult dicere **dia de perdons** in aliis bonis meis remanentibus dimitto Dolciam uxor meam dominam potentem vivente sine viro et ramasio tali condicione quod mater mee providditur in omnibus suis necessitatibus tam sana quam infirma et eciam unam servam que serviat ei Et ego Dulcia uxor dicti Mosse Cabrit **oblich tot mon dot a dar compliment a tot ço que sera mester aladita mare vestra dit Mosse Cabrit e dita serventa** volo eciam quod dictus Mosse Cabrit post obitum dictarum matris et uxor meorum quadam domus operatur que vocatur **etzes qui vol dir casa dospital** Et si bona mea non sufficientur ad dictam domum operando ad cognitionem magnorum dictis manumissor meum suo socio **hi apellen la aljama queus adjuden** et sit dictam domus aljama heredes michi universalibus e **en cas que la aljama noy volgues adjudar** volo que bona mea dividuntur in poncellis maritandi michi proximioribus tamen si non obiero sine infante tunc bona mea filiis meis si fuintur sint si ad etatem venientur... Et volo sit ultima mea voluntas Quam volo valere jure testamenti seu codicillorum aut illo meliori modo quo melius de jure valeri debet potest Quod fuit actum in villa de Sancta Columba .xix. die mensis septembris anno anativitate Domini Millesimo .cccc^o. decimo Sig⁺num mei Mosse Cabrit judei predicti qui hoc laudo concedo et firmo. Testes huius rei sunt vocati et ore proprio roguati sunt Petrus Pelicer Guillelrmus Copons Caym Alfrangi Samuel Bonjach Bonjuha de Beses Yçach Juceff Abraham Camfi.

/AHPT, Man. 4041 (Santa Coloma) 1410-1413, s/f. /

IX

Dulcia, vídua de Mosse Cabrit, recupera el dot.

Dilluns, 22 de juny 1411

Noverint universi Quod Ego Dulcia uxor Mosse Cabrit judey q^o ville Sancte Columbe de Queralto cum hoc presenti publico instrumento perpetuo valicio et duratio Gratie et ex certa sciencia confiteor et in veritate recognosco vobis

Bondio Atzarelo Caym Alfrangi judey dicte ville tanquam (*sic*) electi ab aljama dicte ville Bonjuha de Beses et Abraehe Baruc judeis ville predictae ut manumissoribus dicti viri mei q^o Quod solvistis michi bene et plenarie ad omnes meas voluntates totam dotem meam quidos est Mille Quingentos solidos quos habeo in bonis dicti viri mei q^o prout aparte in quodam instrumento judayco vocato **caçuba** acto quintadecima die mensis **adar** anni **quinque milia et centum viginti novem acreatione mundi** secundum computum ebraycum seu judaycum ut in eo lacius potest videri Item ex alia parte per pactum... et vos solvistis michi bene et plenarie ad meam voluntatem Quinquaginta libras ratione illius juris quod dictus viri meus q^o michi dimisit in suo ultimo testamento videlicet que tendere omnia et singula bona sua omni tempore vire mei Et dimisit me dominam et potentem et usu fructuaria omni tempore vice me prout in suo ultimo testamento clare potest videri quod testamentum et actum in dicta villa decimonona die mensis septembris anno anativitate Domini Millesimo Quadrigensimo decimo et clausum per discretum Bernardum Andreë vicarium et notarium publicum (ecclesie) ville Sancte Columbe de Queralto per venerabili domino Petro de Bosco Rectore et notario publico eiusdem ecclesie Quos dictos Mille quingentos solidos dotaes et dictas Quinquaginta libras michi solvistis per modum qui sequitur videlicet inter raupas pellaria argentum et alia res fuerunt stimata et bene valencia comuni stimulatione dictos Mille quingentos solidos dotaes et dictas quinquaginta libras Et quas michi vos teneami dare ffranchas et quicias de omnibus debitis quibus dicta aljama teneatur usque in presente die Et per quibus ego tenor facere vobis ante dictis definitionem de omnibus juribus michi pertinentibus in bonis dicti viri mei q^o Indo per pactum inter me et vos factum et... Gratie et ex certa sciencia absolvo difinio remito atque relaxo omnem actionem petitionem questionem et demandam et omne jus quas et quod ego habeo et habere debeo in bonis dicti viri mei q^o posim temprare infringere et movere contra vos... Et michi et meis pono scilencium sempiternum et vobis et vestris... et dono agendo unde Renuncio omni exceptioni dicte pactie per modum predictum... et per hiis complendis tenendis et inviola... obligo omnia bona mea mobilia et immobilia ubique fuit... Et eciam Renuncio velleyani senatus consulti et omni auxilio muliebri Et facio vobis feri per notario publico scriptum presentem instrumentum apochem definitiones remissiones atque relexaciones Quod est actum vicesima secunda die mensis junii anno anativitate Domini Millesimo Quadringentesimo undecimo Sig † num Dulcie predictae Que hoc laudo concedo et firmo.

Testes huius rei sunt Berengarius Arnaldi de Pontills conversus et Mosse de Campredon judeus Civitatis Tarracone.

/AHPT, Man. 4042 (Santa Coloma) 1410-1412, s/f. /

X

Aster, vidua d'Astruch Cabrit, recupera el dot.

Dilluns, 22 de juny 1411

Sit omnibus notum Quod ego Aster uxor den Astruch Cabrit q^o filii Mosse Cabrit q^o judeorum ville Sancte Columbre de Queralto Gratie et ex certa sciencia cum hoc presenti publico instrumento confiteor et in veritate recognoscho vobis Bondio Atzarello et Caym Alfrangi ut electi ab aljama ville Sancte Columbe de Queralto predictae et Bonjua de Beses et Abraee Baruc tanquam manimissoribus dicti Mosse Cabrit q^o que solvistis michi bene et plenarie ad omnes meas voluntates omnes illos Duomille Trescentos et viginti solidos monete Barchinone terni dotales quos habeo in bonis dicti viri mei q^o et dicti patris eius q^o prout hoc et plura alia clare manifestantur cum instrumento judayco acto quintadecima die adar anni Quinque milia Centum sexaginta novem ab horigine mundi numero judayco et prout eciam aparte cum alio instrumento crestianisco dictorum dotis et sponsalicii mei Quos solvistis michi per moddum qui sequitur videlicet inter Raupas palleria Argentum et alia Res que omnia fuerunt stima et bene valencia comuni stimatione dictos Duo Mille trescentos et viginti solidos dotales un Renuncio omni exceptacioni pactie predictae per modum predictum... Et eciam cum presenti absoluo difinio remito atque relaxo omnem actionem petitionem et demandam ac omne jus quas et quod ego habeo et habere debeo in et supra dictis bonis dictorum viri mei q^o et eius patris q^o... Renuncio supra omnibus juribus michi... et omni auxilio muliebri Indo facio vobis fieri per notario publico scriptum... apoche et definicionis Quod est actum in villa Sancte Columbe de Queralto vicesima secunda die junii anno anativitate Domini Millesimo Quadringentesimo undecimo Sig ☩ num Aster predictae Que hoc laudo concedo et firmo.

Testes huius rei sunt Berengarius Arnaldi de Pontills conversus et Mosse Campredon judeus Civitatis Tarracone.

/AHPT, Man. 4042 (Santa Coloma) 1410-1412, s/f. /

XI

Aportació econòmica per part de Dulcia, a l'obra de l'Hospital instituït pel seu marit.

Dilluns, 22 de juny 1411

Noverint universi Quod ego Dulcia uxor Mosse Cabrit judey q^o ville Sancte Columbe de Queralto cum hoc presenti publico instrumento ob reverenciam dei Abrae dono donatione pura et irrevocabili intervivos **ad hopus hospitalis quod vocatur etzes qui vol dir casa despital** quod dictus vir meis q^o dimisit omnia bona sua ad hedificandum et hoc per salute anime mee de bonis meis propriis et hoc tancum modo post mortem meam viginti libras monete Barchinona

ad construendum dictum hospitem quas volo in continenti post mortem meam de dictis bonis meis per solvate et non aliter nec possim compelli ibi nec aliunde voles que post mortem meam aljama ville Sancte Columbe de Queralto possit recipere de bonis meis et de eis posint vendere usque in quantitate dictarum viginti librarum et illas accipere franchas et quicias de omnibus missionibus dapnis et interesse dicte aljame et dictarum viginti librarum sive contradictione impedimento mei seu meorum heredum et amicorum meorum et sive eciam licencia alterius persone supra predictis... Eciam volo que dicta aljama possit compellere et compelli facere quascumque personas bona mea post mortem meam possidentes seu detinentes ad solvendum dictas viginti libras franchas et quicias ut per dicitur Et illas convertere in opere dicti atdes Renuncians supra hiis juri dicenti donatio facta intervivos post renovari tam ingratitude inopie et offense et omni alii et... Et ut melius... obligo omnia bona mea... Renuncias eciam amni auxilio muliebri... Actum est in villa Sancte Columbre de Queralto vicesima secunda die mensis junii anno anativitate Domini Millesimo Quadringentesimo undecimo Sig ☩ num Dulce predicte Que hoc laudo concedo et firmo.

Testes huius rei sunt Berengarius Arnaldi de Pontills conversus et Mosse de Campredon judeus civitates Tarracone.

/AHPT, Man. 4042 (Santa Coloma) 1410-1412, s/f. /

XII

Algunes famílies hebrees de Santa Coloma de Queralt durant el període 1408-1411.

	1408 - 1409 (a)	1410 - 1411 (b)
1. Astruch Alexech	o	
2. Caym Alfrangi i Regina, pares de Mosse Alfrangi	o	o
3. Mosse Alfrangi	o	o
4. Bonafos Almosnino i Astruga		o
5. Astruga vda. Cresques Malet, metge de Puigcerdà, pares d'Astruch i d'Escapat Malet	o	
6. Bondio Atzarell	o	o
7. Abraham Baruch	o	o
8. Isach Samuel Baruch		o
9. Samuel Baruch i Cimfa	o	o
10. Biona Benvenist i Amorettes		o
11. Bonjuha de Bases	o	o
12. Samuel Bites		o
13. Astruch Bonafeu i Regina	o	o
14. Roven Bonafeu	o	o
15. Vidal Bonafeu	o	
16. Samuel Boniach		o
17. Mair Bonjuha	o	
18. Bonafos de Buldo	o	o
19. Astruch Cabrit i Aster	o	o †
20. Mosse Cabrit i Dulcia, pares d'Astruch	o	o †
21. Abraham Camfi	o	o
22. Bonjuha Camiç	o	o
23. Gentov Camiç		o
24. Bonjuha Caravida	o	o
25. Samuel Coffen	o	o
26. Mosse Deulosal		o
27. Juceff Falila q ^o i Astruga		o
28. Juceff Isach i Goig	o	o
29. Bonafos Jaffia	o	o
30. Isach Juceff		o
31. Juceff de Lerat i Bella	o	
32. Astruch Malet	o	o
33. Escapat Malet	o	o
34. Mosse Perlo		o
35. Isach de Piera	o	o
36. Jacob Pinaç i Regina	o	
37. Astruch Saladi i Bella	o	
38. Jaffuda Saladi	o	o
39. Adret Salomo		o
40. Juceff Samarell	o	o
41. Abraham Samuel		o
42. Salomo Sori	o	o
43. Jossua Xetani i Bonjorn		o

(a) / AHPT, Man 4029, 4037, 4038 i 4039 (Santa Coloma) 1407 - 1408. /
 (b) / AHPT, Man. 4032, 4040, 4041 i 4042 (Santa Coloma) 1410 - 1414. /